

Рівненський державний гуманітарний університет
Художньо-педагогічний факультет
Кафедра образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва імені
Степана Шевчука

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи ОС Бакалавр
на тему: «РІДНА ЗЕМЛЯ»
(художня кераміка, декоративні тарелі)

Виконала: здобувачка вищої освіти

Юсенко Христина Сергіївна

ОС Бакалавр

спеціальності 023 Образотворче

мистецтво, декоративне мистецтво,

реставрація

Керівник: доц. Власюк Олена Петрівна

Рецензент: Петро Подолець голова

Рівненської обласної організації

Національної спілки художників України

Рівне-2025

АНОТАЦІЯ

Юсенко Христина, здобувач вищої освіти 4-го курсу спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», художньо-педагогічний факультет, Рівненський державний гуманітарний університет.

«Рідна земля» (декоративна скульптура, глина). – кваліфікаційна робота (творча робота в матеріалі, проект, пояснювальна записка).

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня “бакалавр” за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація». – Рівне, РДГУ. – 2025 рік.

Науковий керівник – Власюк Олена Петрівна

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
 РОЗДІЛ 1 ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕМИ В ТВОРАХ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА	
1.1. Мистецька спадщина виготовлення керамічних тарілок: історія та сучасність.....	8
1.2. Символіка та художні образи у керамічних тарілках.....	14
 РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПЦІЯ ТА ХУДОЖНЄ СТВОРЕННЯ ЗАДУМУ МИСТЕЦЬКОГО ТВОРУ «РІДНА ЗЕМЛЯ»	
2.1. Робота над ескізами композиції «Рідна земля».....	20
2.2. Ескізування художньо-графічного проєкту керамічних тарілок на тему "Рідна земля"	23
 РОЗДІЛ ІІІ. ТЕХНОЛОГІЧНІ ЕТАПИ ВИКОНАННЯ РОБОТИ В МАТЕРІАЛІ	
3.1. Підбір матеріалів для створення керамічних тарілок.....	30
3.2. Процес виготовлення та декоративний розпис керамічних тарілок.....	34
3.3. Економічне обґрунтування собівартості керамічних тарілок «Рідна земля».....	38
ВИСНОВКИ.....	45
 СПИСОК	
ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
ДОДАТКИ.....	52

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Рідна земля для українців є не лише фізичним простором, а й глибоким символом національної ідентичності, духовної сили та єдності з природою. У контексті російсько-української війни, яка триває, мистецтво, зокрема гончарство, набуває особливого значення як засіб збереження культурної спадщини, підтримки національного духу та передачі цінностей рідної землі. Гончарство, як одне з найдавніших ремесел України, тісно пов'язане з природою, адже глина, основний матеріал цього мистецтва, є прямим даром землі. Через створення керамічних виробів, таких як тарілки з рельєфними зображеннями гір і лісів, митець не лише відтворює красу рідної землі, а й утверджує її невмирущість і стійкість у часи випробувань.

У сучасних умовах війни українські гончарі активно долучаються до культурного фронту, створюючи твори, які відображають природні образи України — її гори, ліси, степи, — та передають ідею незламності й любові до рідного краю. Як зазначав відомий український мистецтвознавець О.Пошивайло, "Гончарство — це діалог із землею, що оживає у руках майстра". Цей вислів підкреслює, що глина, як і рідна земля, є джерелом творчості, яке дозволяє митцям висловлювати свою приналежність до України та її природи. Керамічні вироби, створені в традиційних техніках, стають не лише декоративними чи утилітарними об'єктами, а й символами опору, що нагадують про красу й силу рідної землі.

Мистецтво гончарства відіграє важливу роль у психологічній підтримці українців, адже творчість допомагає пережити складні часи, надихає на боротьбу та єднає людей. Через керамічні твори митці доносять до світу образ України, її природи та боротьби за свободу, привертаючи увагу до

культурної спадщини. Наприклад, зображення гір і лісів на керамічних тарілках символізують стійкість і вічність природи, що асоціюється з незламністю українського народу. Крім того, гончарство має екологічний вимір: використання природних матеріалів, таких як глина, сприяє популяризації сталого розвитку та гармонії з природою, що є актуальним у сучасному світі.

Творчість у гончарстві є також економічно значущою, адже керамічні вироби можуть бути використані для збору коштів на підтримку армії, волонтерських ініціатив чи гуманітарних проєктів. У той час як новини повідомляють про події в Україні, мистецтво дозволяє глибше передати емоційний і духовний вимір боротьби за свободу рідної землі. Керамічні тарілки, створені в рамках цього дослідження, є не лише художніми об'єктами, а й уособленням природи України, її гір і лісів, що символізують красу, силу та єдність із рідною землею.

Відповідно до актуальності зазначеної проблеми, обрана **тема бакалаврської роботи** — "Рідна земля" у контексті створення керамічних тарілок із рельєфними зображеннями гір і лісів.

Мета дослідження: створення керамічних тарілок із рельєфними зображеннями гір і лісів, що відображають красу та символіку рідної землі.

Відповідно до мети, об'єкта та предмета дослідження визначено наступні завдання:

- ~ дослідити концепцію рідної землі в українському гончарстві через аналіз сучасної джерельної літератури;
- ~ вивчити історію розвитку гончарних технік в Україні, зокрема формування, рельєфу та розпису;
- ~ проаналізувати символіку природних мотивів (гір, лісів) в українській кераміці та їх зв'язок із рідною землею;

- ~ розробити ескізи керамічних тарілок, що відображають природні образи;
- ~ охарактеризувати композиційні особливості керамічних тарілок із рельєфними зображеннями;
- ~ детально описати технологічні етапи створення тарілок (від підготовки глини до нанесення поливи);
- ~ провести економічне обґрунтування собівартості керамічних виробів;

Практичне значення полягає в розробці технології створення керамічних тарілок із рельєфними зображеннями гір і лісів, їх застосуванні як утилітарних і декоративних об'єктів, а також у популяризації мистецтва кераміки як засобу збереження культурної спадщини та зв'язку з рідною землею. Робота може бути використана для майстер-класів, виставок або благодійних ініціатив, спрямованих на підтримку України.

РОЗДІЛ 1 ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕМИ В ТВОРАХ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

1.1. Мистецька спадщина виготовлення керамічних тарілок: історія та сучасність

Мистецька спадщина виготовлення керамічних тарілок в Україні є важливим складником національної культури, що відображає історичні, соціокультурні та естетичні аспекти розвитку суспільства. Керамічні тарілки, поєднуючи утилітарну функцію з глибокою символікою, виступають не лише побутовими предметами, але й носіями духовних цінностей, що виражають зв'язок із рідною землею, природою та національною ідентичністю. Цей розділ ґрунтовно аналізує історичний розвиток мистецтва створення керамічних тарілок, його традиційні особливості, символіку, а також сучасні тенденції, спираючись на дослідження провідних українських науковців.

Історичний розвиток мистецтва виготовлення керамічних тарілок в Україні бере початок із часів трипільської культури (IV–III тис. до н.е.).

А.М.Карась зазначає, що трипільські керамічні тарілки були не лише функціональними, але й мали сакральне значення, прикрашені символами спіралей, меандрів і сонця, які уособлювали родючість, циклічність часу та гармонію з природою [9, с. 45].

Ці орнаменти, за словами О.Р. Гнатів стали основою для формування української керамічної традиції, впливаючи на розвиток декоративних мотивів у наступні епохи [5, с. 56].

У період Київської Русі (IX–XIII ст.) керамічні тарілки набувають більшої різноманітності форм і декору.

О.М. Антонець підкреслює, що в цей час тарілки часто прикрашалися геометричними та рослинними мотивами, які відображали космогонічні уявлення слов'ян про світобудову, зокрема ідею єдності землі та неба [1, с. 78].

Бондаренко Г. В. додає, що кераміка цього періоду вирізнялася високим рівнем майстерності, а тарілки використовувалися як у повсякденному побуті, так і в обрядових практиках [3, с. 92].

З XVI–XVII століть, із розвитком гончарних центрів в Опішні, Косові, Гавареччині та на Поліссі, керамічні тарілки стають важливим елементом побуту й декоративного мистецтва.

Пошивайло О. М. наголошує, що опішнянські тарілки славилися багатством кольорової палітри, зокрема використанням зелених, жовтих і коричневих полив, а також складними рослинними орнаментами, які символізували родючість, процвітання та зв'язок із природою [14, с. 112].

Власенко В. І. зазначає, що в Полтавщині тарілки часто прикрашалися зображеннями птахів і квітів, які мали оберегове значення [4, с. 65]. У цей період, за словами Ткачук Н. І., на Західній Україні, зокрема в Косові, формуються унікальні стилі декорування тарілок, де переважали гуцульські орнаменти з геометричними мотивами, що відображали місцеві традиції [17, с. 82].

Лозинський Ю. М. додає, що технології ручного формування та розпису, які використовувалися в цей час, забезпечували індивідуальність кожного виробу, що робило тарілки цінними як мистецькі об'єкти [12, с. 94].

У XIX столітті керамічні тарілки остаточно утверджуються як об'єкти декоративно-прикладного мистецтва.

Білецька О. П. вказує, що в цей період з'являються нові техніки декорування, зокрема використання полив'яних покриттів, які надавали

тарілкам блиску, довговічності та естетичної привабливості, що сприяло їх популяризації як елементів інтер'єру [2, с. 95].

Дяченко О. В. підкреслює, що опішнянські тарілки XIX століття вирізнялися унікальними орнаментами, які поєднували елементи флори та фауни, такі як квіти, листя та птахи, що символізували гармонію з природою та родючість землі [7, с. 68].

Іваненко Т. С. зазначає, що в цей період керамічні тарілки набувають значення обрядових і подарункових предметів, що підкреслювали національну ідентичність і слугували символами гостинності [8, с. 102].

Селівачов М. Р. додає, що в XIX столітті гончарні центри, такі як Опішне, стають осередками збереження традицій, де майстри передавали свої знання через покоління, що сприяло формуванню регіональних шкіл кераміки [15, с. 134].

Олійник О. П. підкреслює, що в цей час тарілки часто використовувалися як декоративні елементи в інтер'єрах селянських хат, що відображало їхню роль у побутовій культурі [13, с. 87].

У XX столітті, попри вплив індустріалізації та масового виробництва, українське гончарство, зокрема мистецтво створення керамічних тарілок, зберегло свою самобутність.

Гриценко М. П. зазначає, що традиційні технології ручного формування та розпису залишалися основою цього ремесла, що підкреслювало зв'язок із рідною землею та природними матеріалами [6, с. 89].

Бойко І. М. вказує, що в радянський період з'явилися нові техніки, такі як шлікерне лиття, які дозволили створювати більш складні форми тарілок, зберігаючи при цьому декоративну виразність [21, с. 76].

Ханко В. М. додає, що в цей час керамічні тарілки часто використовувалися для пропагандистських цілей, але майстри намагалися

зберігати традиційні орнаменти, адаптуючи їх до нових ідеологічних реалій [18, с. 103].

Коваль О. П. підкреслює, що на Поліссі в XX столітті тарілки вирізнялися стриманістю декору, але зберігали символіку природи, зокрема зображення дерев і птахів, що відображали регіональні особливості [23, с. 72].

Лозовий В. С. зазначає, що в цей період керамічні тарілки також використовувалися як сувенірна продукція, що сприяло популяризації українського гончарства за межами країни [24, с. 98].

У сучасний період мистецтво виготовлення керамічних тарілок переживає відродження, поєднуючи традиційні техніки з новаторськими підходами. Шевчук О. В. наголошує, що сучасні українські керамісти активно експериментують із формами, текстурами та глазурями, створюючи тарілки, які поєднують естетику минулого з актуальними мистецькими тенденціями [20, с. 45].

Наприклад, за словами Пошивайла І. М., майстри Опішнянської школи продовжують використовувати традиційні рослинні орнаменти, але адаптують їх до мінімалістичних чи абстрактних стилів, що відповідає сучасним естетичним запитам [26, с. 50].

Мельник І. В. підкреслює, що з 2022 року, в умовах війни, керамічні тарілки стали символом культурного опору, коли майстри створюють вироби з патріотичними мотивами, такими як тризуби, синьо-жовті кольори чи зображення пшеничних полів, що символізують стійкість і єдність народу [25, с. 92].

Шевченко О. В. додає, що сучасні виклики, такі як глобалізація та конкуренція з масовим виробництвом, спонукають майстрів шукати нові

ринки збуту, зокрема через онлайн-платформи та міжнародні виставки [29, с. 38].

Цимбалюк О. П. зазначає, що сучасні керамічні тарілки часто виступають як арт-об'єкти, що поєднують традиційну символіку з індивідуальним баченням майстра, що робить їх популярними серед колекціонерів [19, с. 66].

Символіка керамічних тарілок залишається ключовим аспектом їхньої мистецької цінності.

Ковальчук Л. О. підкреслює, що орнаменти, такі як зображення квітів, птахів чи сонця, відображають глибокий зв'язок людини з природою та рідною землею, що є основою української культурної ідентичності [10, с. 67].

Сидоренко Н. О. додає, що сучасні керамісти часто використовують ці символи для створення унікальних наративів, що поєднують минуле з сьогоденням [27, с. 82]. Гринишин О. Я. зазначає, що орнаменти на керамічних тарілках мають не лише естетичну, але й оберегову функцію, захищаючи дім і родину від негативних впливів [22, с. 59].

Ткаченко Л. М. підкреслює, що рослинні мотиви, такі як калина чи виноград, є символами достатку та родючості, що зберігають свою актуальність у сучасних виробках [28, с. 115].

Яремчук В. І. додає, що керамічні тарілки є відображенням душі народу, його історії та прагнень, що робить їх унікальним явищем української культури [30, с. 60]. Стельмах О. В. наголошує, що сучасні тарілки часто поєднують традиційні орнаменти з новітніми техніками, такими як цифровий розпис чи використання нетрадиційних матеріалів, що розширює їхнє мистецьке значення [16, с. 73].

Отже, здійснивши теоретичний аналіз мистецької спадщини виготовлення керамічних тарілок в Україні можна відзначити, що історично

виготовлення кераміки охоплює тисячолітню історію, починаючи від трипільських сакральних символів до сучасних новаторських інтерпретацій. Традиційні техніки, орнаменти та символіка, що відображають зв'язок із рідною землею, залишаються основою цього мистецтва, як зазначають Карась А. М., Антонєць О. М., Пошивайло О. М. та Білецька О. П.

У XIX–XX століттях тарілки стали важливим елементом побуту й декоративного мистецтва, що підкреслюють Дяченко О. В., Селівачов М. Р. та Гриценко М. П..

У сучасності, за словами Шевчук О. В., Мельник І. В. та Шевченко О. В., керамічні тарілки поєднують традиції з інноваціями, відповідаючи викликам глобалізації та війни, що робить їх символом культурної стійкості. Символіка природи та національної ідентичності, як зазначають Ковальчук Л.О., Сидоренко Н. О. та Яремчук В. І., залишається центральною в мистецтві керамічних тарілок, що підкреслює їхню роль як виразу душі українського народу. Це мистецтво продовжує розвиватися, демонструючи творчий потенціал і стійкість української культури.

1.2. Символіка та художні образи у керамічних тарілках

Керамічні тарілки в українській культурі є не лише функціональними предметами побуту, але й важливими носіями символіки та художніх образів, що відображають духовний світ українців, їхній зв'язок із рідною землею, природою та космогонічними уявленнями. Ці вироби, як невід'ємна частина декоративно-прикладного мистецтва, поєднують естетичну цінність із глибоким семіотичним змістом, що передає національну ідентичність, культурну пам'ять і духовні цінності. Символіка керамічних тарілок, що формувалася протягом тисячоліть, відображає еволюцію художніх образів, які поєднують у собі архаїчні мотиви, регіональні особливості та сучасні інтерпретації. Цей розділ ґрунтовно аналізує символіку та художні образи керамічних тарілок від давнини до сьогодення, спираючись на авторитетні дослідження, щоб розкрити їхнє значення в контексті української культурної спадщини.

Витоки символіки керамічних тарілок сягають трипільської культури (IV–III тис. до н.е.), де ці вироби виконували не лише утилітарну, але й сакральну функцію. Трипільські тарілки прикрашалися спіралями, меандрами, концентричними колами та зображеннями сонця, які уособлювали космічний порядок, цикл життя, родючість і гармонію з природою [9, с. 47].

Ці мотиви, глибоко вкорінені в уявленнях про зв'язок людини з божественним і природним світом, стали основою для розвитку української керамічної традиції. У період Київської Русі (IX–XIII ст.) керамічні тарілки набувають нових форм і орнаментів. Геометричні візерунки, такі як хрести, ромби та хвилясті лінії, символізували захист, єдність землі та неба, а також

мали оберегове значення, що підкреслювало їхню роль у ритуальних практиках [1, с. 80].

Рослинні мотиви, зокрема зображення винограду, дубового листа чи квітів, додавали тарілкам символіку достатку, плодючості та життєвої сили, що відображало аграрний характер культури того часу [3, с. 95].

У XVI–XVII століттях, із розквітом гончарних центрів в Опішні, Косові та Гавареччині, символіка керамічних тарілок збагачується регіональними особливостями. В Опішні тарілки прикрашалися пишними рослинними орнаментами, такими як калина, соняшники, пшеничні колоски чи мальви, які уособлювали родючість, добробут і зв'язок із рідною землею [14, с. 115]. Пташині мотиви, зокрема зображення півнів, голубів чи журавлів, були популярними в Полтавщині та вважалися оберегами, що приносили щастя, захищали дім і символізували свободу душі [4, с. 68].

На Західній Україні, зокрема в гуцульському регіоні, переважали геометричні орнаменти, такі як ромби, зигзаги та трикутники, що відображали уявлення про структуру світу, гармонію природи та космічний порядок [17, с. 85]. Зображення сонця, які часто зустрічалися на тарілках цього періоду, символізували життєву енергію, божественний захист і тепло, що підкреслювало їхню роль у побутових і обрядових контекстах [12, с. 97]. Такі тарілки використовувалися не лише в повсякденному житті, але й під час свят, весіль чи інших церемоній, де вони виступали символами єдності та благословення.

У XIX столітті керамічні тарілки стають важливим елементом декоративно-прикладного мистецтва, а їхня символіка набуває ще більшої виразності. Рослинні орнаменти, такі як квіти калини, мальви, волошки чи виноград, символізували красу природи, родючість і зв'язок із рідною

землею, що робило тарілки популярними як подарункові та обрядові предмети [10, с. 70].

Використання полив'яних технік дозволяло створювати яскраві композиції з зеленими, жовтими, коричневими та червоними тонами, які асоціювалися з природними барвами української землі та підкреслювали естетичну цінність виробів [2, с. 98].

У цей період тарілки часто прикрашалися сюжетними композиціями, що зображували селянське життя, наприклад, сцени жнив чи весільних обрядів, що відображало побутові та духовні цінності українців [15, с. 137].

Пташині мотиви, такі як лелеки чи солов'ї, символізували сімейне щастя, любов і гармонію, що додавало тарілкам обрядового значення, зокрема під час весіль чи хрестин [8, с. 105].

У ХХ столітті, попри вплив індустріалізації та масового виробництва, символіка керамічних тарілок зберегла свою глибину. Традиційні орнаменти, такі як рослинні мотиви, птахи чи геометричні візерунки, залишалися центральними, відображаючи зв'язок із природою та національною ідентичністю [6, с. 92]. У радянський період на тарілках з'являються ідеологічні мотиви, такі як зображення колосків чи серпів, але майстри намагалися зберігати традиційні символи, адаптуючи їх до нових реалій [18, с. 106]. На Поліссі тарілки вирізнялися стриманістю декору, з переважанням зображень дерев, птахів чи квітів, що символізували єдність із природним середовищем і духовну чистоту [23, с. 75].

У цей період керамічні тарілки також почали виготовляти як сувенірну продукцію, що сприяло популяризації української символіки на міжнародному рівні, зокрема через зображення традиційних орнаментів і пейзажів [24, с. 100].

Нові техніки, такі як шлікерне лиття, дозволили створювати тарілки з більш складними формами, але символіка залишалася зосередженою на природних і оберегових мотивах [21, с. 78].

У сучасний період символіка керамічних тарілок набуває нових інтерпретацій, поєднуючи традиційні мотиви з новаторськими художніми підходами. Сучасні керамісти експериментують із формами, текстурами та глазурями, але зберігають традиційні символи, такі як калина, пшениця, соняшники чи птахи, що відображають національну ідентичність і зв'язок із рідною землею [20, с. 47].

В Опішні майстри адаптують традиційні рослинні орнаменти до мінімалістичних чи абстрактних стилів, створюючи тарілки, які відповідають сучасним естетичним запитам і водночас зберігають культурну спадщину [26, с. 52]. З 2022 року, в умовах війни, керамічні тарілки стають символом культурного опору, зображаючи патріотичні мотиви, такі як тризуб, синьо-жовті кольори, пейзажі українських степів чи образи козацької звитяги, що символізують стійкість, єдність і любов до батьківщини [25, с. 94]. Сучасні тарілки часто виступають як арт-об'єкти, поєднуючи традиційну символіку з індивідуальними художніми концепціями, що робить їх популярними серед колекціонерів і поціновувачів мистецтва [29, с. 40].

Рослинні мотиви, такі як калина чи виноград, продовжують символізувати достаток, родючість і красу природи, набуваючи нового значення в контексті сучасних викликів [28, с. 117].

Орнаменти на тарілках зберігають оберегову функцію, захищаючи дім і родину, що робить їх важливим елементом культурної спадщини [22, с. 61]. Сучасні технології, такі як цифровий розпис чи використання нетрадиційних матеріалів, дозволяють створювати тарілки з новітніми художніми образами,

що поєднують локальні мотиви з глобальними тенденціями, сприяючи їхній популярності на міжнародному рівні [16, s. 75].

Підсумовуючи можна зазначити, що символіка та художні образи керамічних тарілок в Україні є багатогранним явищем, що охоплює тисячолітню історію від трипільських сакральних мотивів до сучасних патріотичних образів. Архаїчні символи спіралей, сонця та геометричних орнаментів, що уособлювали космічний порядок і родючість, еволюціонували в регіональні мотиви, такі як рослинні та пташині орнаменти, які символізували добробут, захист і зв'язок із рідною землею. У XX столітті символіка адаптувалася до нових реалій, зберігаючи традиційні основи. У сучасності керамічні тарілки поєднують традиційні мотиви з новаторськими підходами, стаючи виразом культурної стійкості та національної ідентичності, що підкреслює їхню роль як відображення душі українського народу.

РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПЦІЯ ТА ХУДОЖНЄ СТВОРЕННЯ ЗАДУМУ МИСТЕЦЬКОГО ТВОРУ «РІДНА ЗЕМЛЯ»

2.1. Робота над ескізами композиції «Рідна земля»

Робота над ескізами композиції «Рідна земля» стала для мене фундаментальним етапом у реалізації творчого задуму керамічних тарілок, адже саме через ескізування я змогла сформувати візуальний образ, визначити композицію, символіку та стиль майбутніх виробів. Ескізи дозволили мені глибше зануритися в тему, передати красу української природи та її духовне значення, закладаючи міцну основу для подальшого створення тарілок. Я прагнула, щоб кожна деталь моїх ескізів відображала глибокий зв'язок із рідною землею, її величчю, родючістю та гармонією, використовуючи графічні засоби для вираження нашого художнього бачення та емоційного сприйняття природи України.

Я розпочала з ретельної розробки ескізів, які складаються з двох частин, щоб показати багатогранність української природи та її символів.

Перша частина ескізу зображує пейзаж із горами, де сонце сходить над хребтами, а звивиста дорога, що в'ється між лісами, символізує життєвий шлях і гармонію з природою. Я хотіла, щоб гори, вкриті зеленню, уособлювали стійкість, незламність і велич рідної землі, а сонячне світло, яке розливається м'якими променями, додавало композиції тепла, надії та відчуття спокою.

Друга частина ескізу відображає квітучий пейзаж із соняшниками та ягодами калини — традиційними символами України, що мають глибоке культурне значення. Соняшники для нас символізують процвітання, достаток і сонячну енергію, що асоціюється з теплом і життєвою силою української

землі. Калина, вплетена в композицію, уособлює красу, родючість, пам'ять про рідну землю, а також любов і ніжність, які вона викликає в серцях українців [10, с. 70]. Я обрала округлий формат для обох композицій, щоб підкреслити ідею цілісності, єдності природного світу та циклічності життя, що є центральною темою нашого проєкту. Ескізи я виконала в лінійно-графічній манері, що дозволило мені швидко вносити коригування, зосереджуючись на композиційних рішеннях, пропорціях і символічних елементах, таких як об'ємність гір, текстура лісових масивів, форма соняшників і ягід калини [2, с. 69].

Під час роботи над ескізами я приділила особливу увагу символіці, яка стала основою нашого художнього задуму. Гори на першій тарілці стали для мене символом стійкості та незламності української землі, що витримує всі випробування часом. Звивиста дорога між лісами уособлює життєвий шлях людини, що веде до гармонії з природою, а також асоціюється з подорожжю, яка завжди повертає нас до рідного дому. Сонячне світло, яке я зобразила променями, що розходяться від центру, додає композиції тепла, надії та відчуття нового початку, що є важливим емоційним акцентом у моїй роботі. На другій тарілці соняшники та калина стали центральними елементами: соняшники передають ідею процвітання, достатку та сонячної енергії, що наповнює українські поля, а калина символізує красу, родючість, пам'ять про рідну землю і глибоку любов до неї, що є невід'ємною частиною української культури [10, с. 70].

Я також експериментувала з композиційним розміщенням елементів, щоб досягти балансу між графічною чіткістю та художньою виразністю. Наприклад, я розташувала соняшники так, щоб вони займали центральну частину композиції, а ягоди калини обрамляли їх, створюючи гармонійний ритм і підкреслюючи природну красу. Цей етап дозволив мені уточнити

пропорції, розміщення деталей і загальну композиційну структуру, що є важливим для передачі мого задуму [2, с. 69].

Я також звернула увагу на емоційний вплив моїх ескізів. Наприклад, у першій композиції я свідомо додала м'які переходи між горами та лісами, щоб створити відчуття спокою та природної гармонії. У другій композиції я підкреслила контраст між великими соняшниками та дрібними ягодами калини, щоб передати багатство та різноманітність природи.

Такий підхід допоміг мені не лише сформувати візуальний образ, але й закласти емоційну основу для майбутніх тарілок, що відображають мої почуття до рідної землі.

Підсумовуючи можна відмітити, що робота над ескізами композиції «Рідна земля» стала для мене важливим етапом, який дозволив закласти основу для створення керамічних тарілок, що відображають красу української природи та її символіку. Мої ескізи з горами, лісами, соняшниками та калиною передають велич, родючість, гармонію та емоційний зв'язок із рідною землею, використовуючи графічні засоби для вираження мого задуму. Лінійно-графічна манера ескізів забезпечила чіткість, виразність і гнучкість у роботі над композиціями, що стало основою для їхнього подальшого втілення в матеріалі. Цей етап допоміг мені сформувати цілісне бачення проєкту, яке я реалізувала на наступних етапах створення тарілок, передаючи через них любов до рідної землі та її природи.

2.2. Ескізування художньо-графічного проєкту керамічних тарілок на тему "Рідна земля"

Роботу над художньо-графічним проєктом керамічних тарілок я розпочала з ґрунтового етапу ескізування, який став основою для втілення ідеї "Рідна земля". Саме цей етап дозволив мені концептуалізувати тему, глибше осмислити образи української природи та перевести абстрактне бачення у конкретні художні форми.

Перш за все, я зосередила увагу на дослідженні символіки природних образів, пов'язаних із національною ідентичністю. Ескізи створювалися як вираз емоційного й культурного зв'язку з рідною землею, а тому особливу увагу я приділила не лише композиційним рішенням, а й візуальній мові символів. Ідеї, що лягли в основу проєкту, були натхненні мальовничими пейзажами України, її лісами, полями, горами, а також традиційними елементами флори — соняшниками й калиною — як символами національного коріння та духовної спадщини [10, с. 70].

Я опрацювала декілька варіантів ескізів у різних техніках — від олівцевих начерків до графічного промальовування чорною тушшю. Основну увагу зосередила на двох композиціях, які згодом стали провідними у моєму проєкті. Перша композиція була побудована на горизонтальному ландшафтному ритмі: у центрі — гори, над якими сходить сонце, що асоціюється з початком, оновленням і життєвою силою. Гірський рельєф зображувався у деталях: я експериментувала з лінійною передачею глибини, використовуючи контрастні штрихи та градації лінійної щільності, щоб створити відчуття простору і масиву. Центральним елементом став образ дороги, що звивається між лісами — метафора життєвого шляху, що веде крізь труднощі до гармонії [2, с. 69].

Друга композиція орієнтувалася на символи плодючості й краси української землі — це були соняшники та калина. Я ретельно продумувала розташування елементів, щоб зберегти композиційну рівновагу: великі квіти соняшника домінували у центрі, а грона калини гармонійно розміщувалися по краях, створюючи візуальний ритм. Під час ескізування я прагнула до декоративності, але водночас зберігали природність форм, деталізуючи пелюстки, листя та ягоди. Особливо важливо було передати не тільки зовнішній вигляд рослин, а й закладену в них символіку: соняшник — як джерело світла, енергії та добробуту, а калина — як уособлення пам'яті, любові до Батьківщини та жіночої краси.

В основу ескізу лягли мотиви українських картин, як зокрема показано на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Фото на тему «Рідна земля», як базис створення ескізу проекту

Працюючи в лінійно-графічній манері, я експериментувала з варіантами контурного зображення, виділяючи основні елементи товщими лініями, а другорядні — делікатними штрихами. Такий підхід дозволив сформувати чітку візуальну ієрархію та підсилити графічну виразність композиції. Для відтворення фактур — хвиль лісу, гірських хребтів, текстури рослин — я застосовувала різноспрямовані штрихи, крапки, розтушовку, досягаючи глибини та просторовості навіть у межах площинного зображення.

Рис 2.2. «Світанок над горами»

Цей графічний ескіз на рис. 2.2., зображує схематичний пейзаж із горами, виконаний у чорно-білій лінійно-графічній техніці. У центрі

композиції — гірський хребет із плавними обрисами, що передають природну нерівність рельєфу. Над горами схематично зображене сонце, від якого розходяться промені, створюючи ефект світанку. Звивиста дорога, що в'ється між горами, символізує життєвий шлях і гармонію з природою. У нижній частині ескізу видно контури лісових масивів, намальовані штрихуванням, що додає текстури та глибини. Композиція побудована в округлому форматі, що підкреслює ідею цілісності природного світу. Цей ескіз був попереднім начерком до для створення керамічної тарілки, де гори уособлюють стійкість і велич рідної землі, а сонячне світло додає тепла та надії.

Рис 2.3. «Квітуче поле»

На рисунку 2.3., відображено другий ескіз, який має назву «Квітуче поле», виконаний у чорно-білій техніці з м'якими олівцевими штрихами, що

створюють більш простий і менш графічний стиль порівняно з попередніми версіями. Композиція зображує поле з соняшниками та ягодами калини в округлому форматі, що підкреслює ідею цілісності природи.

У центрі — кілька великих соняшників, намальованих легкими, плавними штрихами, які лише окреслюють їхню форму, без зайвої деталізації: пелюстки зображені м'якими, трохи нерівними лініями, а центр квітки — простим штрихуванням. Навколо соняшників розташовані грона калини, представлені у вигляді невеликих кружечків, намальованих ніжними штрихами, що створюють ритм і контраст із більшими формами соняшників. Фон складається з легкого штрихування, яке імітує трав'яне поле, додаючи композиції природної легкості й повітряності. Загалом ескіз виглядає м'яким і ненав'язливим, передаючи спокійну атмосферу квітучого українського поля, де соняшники символізують достаток і сонячну енергію, а калина — красу, родючість і пам'ять про рідну землю.

На базі ескізів було створено фінальний варіант проекту.

Я свідомо залишила ескізи у монохромному варіанті, щоб сконцентрувати увагу на формі, лінії та композиції. Такий підхід допоміг

оцінити виразність образів ще до введення кольору. Формат ескізів відповідав формі майбутніх виробів — круглому контуру, що символізував цілісність і замкненість природного світу. Це рішення дозволило гармонійно вписати композицію в геометрію керамічної тарілки.

У процесі ескізування я неодноразово поверталася до перегляду і редагування композицій: змінювали масштаб, ритм, розміщення символів, порівнювали ефект від різних графічних технік. Така робота над ескізами дала змогу поглибити художній задум і втілити його у завершених графічних розробках, які зберегли ідею краси, гармонії та величі рідної землі [2, с. 69].

Таким чином, етап ескізування став ключовим у створенні художньо-графічного проєкту. Саме на цьому етапі було закладено основи візуальної мови, образності та символіки, які згодом були перенесені у матеріал. Завдяки глибокому осмисленню теми й детальному пропрацюванню кожного елемента, мої ескізи стали не лише підготовчим етапом, а повноцінною формою художнього висловлювання, що передає любов до рідної землі через образи української природи.

РОЗДІЛ III. ТЕХНОЛОГІЧНІ ЕТАПИ ВИКОНАННЯ РОБОТИ В МАТЕРІАЛІ

3.1. Підбір матеріалів для створення керамічних тарілок

Підбір матеріалів для створення керамічних тарілок на тему «Рідна земля» відіграв ключову роль у реалізації нашого проєкту, адже від їхньої якості, технічних характеристик і відповідності творчому задуму залежали міцність, естетичність, довговічність і загальна художня цінність готових виробів. Я прагнула, щоб кожна тарілка стала не лише декоративним об'єктом, а й глибоким відображенням краси української природи, її символіки та духовного значення, водночас витримуючи всі технологічні етапи — від формування до сушіння, розпису та випалу. Для цього я ретельно підійшла до вибору матеріалів, орієнтуючись на традиційні техніки українського гончарства, які століттями використовувалися майстрами для створення керамічних виробів, а також враховували сучасні підходи, щоб забезпечити оптимальний результат і відповідність нашим художнім цілям.

Основним матеріалом для створення тарілок я обрала шамотну глину, яка є традиційним і перевіреним вибором у керамічному мистецтві. Глина забезпечує необхідну пластичність, що дозволяє легко формувати виріб і створювати складні рельєфні елементи, такі як гори, ліси, соняшники та ягоди калини, які є центральними мотивами нашого проєкту. Щоб підвищити міцність і стійкість матеріалу до технологічних процесів, ми додали до глини шамот — дрібнозернисту добавку, яка складається з попередньо обпаленої та подрібненої глини. Шамот зменшує усадку виробу під час сушіння та випалу, що допомагає уникнути тріщин і деформацій, а також підвищує стійкість тарілок до високих температур. Я використала співвідношення глини та

шамоту в пропорції приблизно 70% глини до 20–30% шамоту, що забезпечило оптимальну текстуру: маса залишалася пластичною для ліплення, але при цьому достатньо міцною, щоб витримати подальші етапи обробки. Такий склад ідеально підійшов для створення рельєфних деталей, які я планувала виліпити на поверхні тарілок, адже він дозволяє зберігати чіткість форм навіть після випалу при температурі 734,40°C, що відповідає параметрам глазурного випалу, запланованого для моїх виробів. Вибір шамотної глини також був зумовлений її здатністю гармонійно поєднуватися з природною тематикою проєкту, адже її текстура нагадує природну землю, що підсилює концепцію «Рідної землі».

Для декорування тарілок я обрала ангоби та глазурі, які відіграли важливу роль у підкресленні природної палітри української землі та символіки її елементів. Ангоби стали основним матеріалом для нанесення графічних контурів і створення фону. Я використала темний ангоб для окреслення ключових елементів композиції — гірських хребтів, лісових масивів, соняшників і ягід калини, що дозволило досягти чіткості ліній і підкреслити рельєфність форм. Світліший ангоб я застосувала для створення фону, який не лише додав композиції глибини, а й створив контраст із темними контурами, підкреслюючи природну красу мотивів. Ангоби виявилися ідеальним вибором для мого проєкту, адже вони добре лягають на сиру глину, дозволяють створювати м'які кольорові переходи та зберігають свою текстуру після випалу, що додає виробам автентичності.

Для фінального декорування я застосувала глазурі, які не лише підкреслили символіку природних елементів, а й додали тарілкам блиску та захисту. Я ретельно підбрала кольори глазурі, щоб вони відповідали природній палітрі та емоційному настрою композиції: зелена глазур використана для зображення лісів і гір, що передає свіжість і природну

глибину; жовта глазур виділила соняшники та сонце, символізуючи тепло, достаток і життєву енергію; червона глазур акцентувала ягоди калини, які уособлюють красу, родючість і любов до рідної землі. Глазурі не лише додали естетичної привабливості, а й створили захисний шар, що робить тарілки стійкими до зовнішніх впливів, таких як волога чи механічні пошкодження, що особливо важливо для декоративних виробів, які можуть використовуватися в побуті або як елементи інтер'єру. Я врахувала технічні характеристики глазурі, зокрема те, що вони потребують температури випалу 734,40°C, що ідеально відповідає властивостям шамотної глини, яку я використовувала, забезпечуючи рівномірне покриття та яскравість кольорів після випалу.

Крім основних матеріалів, я також звернула увагу на допоміжні засоби, які відіграли важливу роль у технологічному процесі. Наприклад, для формування тарілок я використовувала гіпсові форми, які допомогли створити потрібну глибину та об'ємність виробів, а також регулювали вологість глини, вбираючи її надлишки й запобігаючи деформаціям під час сушіння. Для нанесення ангобів і глазурі я підбрала пензлі різного розміру: тонкі (№3–5) для детального промальовування контурів і дрібних елементів, таких як ягоди калини, і середні (№10–12) для рівномірного нанесення фону та покриття великих ділянок, таких як соняшники чи ліси. Також я використовувала стеки для моделювання рельєфу, які допомогли створити природну текстуру гір і рослинних мотивів, та губки для зачистки країв, щоб надати тарілкам акуратного вигляду. Поліетиленові пакети, які я застосовувала під час сушіння, допомогли уповільнити процес висихання, зменшивши ризик появи тріщин.

Таким чином, підбір матеріалів для створення керамічних тарілок на тему «Рідна земля» був ретельно продуманим процесом, який поєднав

традиційні техніки українського гончарства з сучасними вимогами до якості та естетики. Шамотна глина забезпечила міцність і пластичність, необхідні для втілення нашого задуму, ангоби дозволили створити графічні елементи та підкреслити рельєф, а глазурі додали яскравості й захисту, відображаючи природну палітру української землі. Допоміжні засоби, такі як гіпсові форми, пензлі та стеки, стали невід'ємною частиною процесу, забезпечивши точність і якість виконання. Усі обрані матеріали відповідали технічним вимогам, зокрема температурному режиму випалу, що дозволило мені досягти гармонійного поєднання практичності, естетичності та символічного змісту наших керамічних тарілок, які відображають красу й духовну глибину рідної землі.

3.2. Процес виготовлення та декоративний розпис керамічних тарілок

Процес виготовлення керамічних тарілок на тему «Рідна земля» та їх декоративний розпис став для мене ключовим етапом, що дозволив втілити художній задум у матеріалі, підкресливши красу української природи через технологічні кроки та художнє оформлення. Я зосередилася на створенні тарілок, які б передавали не лише візуальну гармонію природних мотивів, але й глибоку емоційну атмосферу, пов'язану з рідною землею, її історією та символікою. Кожен етап виготовлення та розпису я виконала з особливою увагою до деталей, щоб мої тарілки стали справжнім відображенням природного багатства України.

Виготовлення керамічних тарілок. Для початку я ретельно підготувала робоче місце, забезпечивши чистоту та комфорт, щоб зосередитися на процесі. Я взяла глиняну масу з шамотом, яка була підготовлена заздалегідь, і ще раз перевірила її консистенцію, щоб переконатися, що вона достатньо пластична для роботи (Додаток 1). Я розкатала глину на рівну поверхню, використовуючи дерев'яну качалку, щоб досягти товщини 8–10 мм (Додаток 2). Ця товщина була обрана для того, щоб тарілки вийшли міцними, але при цьому зберегли витонченість форми. Під час розкатування я періодично перевіряла рівність пласту за допомогою лінійки, щоб уникнути нерівностей, які могли б вплинути на кінцевий вигляд виробу.

Після цього я вирізала круглу форму тарілки за допомогою іншої тарілки. Я обережно прибрала зайву глину, щоб краї були рівними, і перенесли пласт на гіпсову форму (Додаток 3). Гіпсова форма не лише надала тарілці потрібної глибини, але й допомогла регулювати вологість глини, поступово вбираючи її надлишки, що зменшило ризик появи тріщин під час висихання [12, с. 94]. Я акуратно притиснула пласт до форми,

використовуючи м'яку губку, щоб уникнути повітряних бульбашок між глиною та гіпсом, і залишили його адаптуватися до форми протягом кількох годин.

Наступним кроком стало створення контуру(Додаток 4), а потім рельєфу який я виконала вручну, щоб підкреслити природні мотиви(Додаток 5). На першій тарілці я зобразила гірський пейзаж, гори зробили більш об'ємними щоб додати рельєфності. На другій тарілці я зосередилася на зображенні квітучого поля, де основними елементами стали соняшники та ягоди калини.

Для соняшників я сформувала об'ємні пелюстки, а для ягід калини додали дрібні кульки, які виступають над поверхнею, створюючи контраст із гладким фоном. Цей процес вимагав терпіння, адже я прагнула досягти природного вигляду, який би викликав асоціації з реальними пейзажами України [16, с. 75].

Потім вирівнявши поверхню стеком(Додаток 6) я залишила тарілки для висихання, накривши їх поліетиленовим пакетом, щоб уповільнити процес і уникнути різких змін вологості. Через кілька днів, коли глина досягла стану шкіряної твердості, я обережно витягла тарілки з форм. На цьому етапі я сформувала ніжку, щоб тарілки могли стійко стояти(Додаток 9). Для цього я скатала невеликий шматок глини в циліндр, припасували його до нижньої частини тарілки і з'єднала за допомогою шлікера — рідкої глиняної суміші, яка діє як клей. Потім я зачистила краї тарілок за допомогою вологої губки та спеціального інструменту, щоб надати їм гладкості та завершеної форми.

Декоративний розпис тарілок. Декоративний розпис став для мене можливістю додати емоційного забарвлення моїм тарілкам, підкресливши природну красу та символіку елементів. Я розпочала з підготовки поверхні: обережно протерли тарілки м'якою тканиною, щоб видалити пил і дрібні частинки, які могли б вплинути на якість розпису. Для першого шару я

використала темний ангоб, який наносили тонким пензлем, щоб окреслити контури основних елементів(Додаток 7). На першій тарілці я виділила контури гірських хребтів, дерев і дороги, створюючи чіткі лінії, які підкреслюють рух і глибину пейзажу. На другій тарілці я окреслила соняшники, ягоди калини та трав'яний фон, приділяючи увагу кожній пелюстці та ягоді, щоб зробити їх виразними [6, с. 92].

Після нанесення контурів я перейшла до створення фону, використовуючи світліший ангоб. Я наносила його широким пензлем рівномірними рухами, щоб отримати гладке покриття, яке б контрастувало з темними контурами та підкреслювало рельєф(Додаток 8).

На першій тарілці світлий фон допоміг передати атмосферу ранкового світла, що огортає гори, а на другій — створив ефект квітучого поля, залитого сонцем. Я приділила увагу тому, щоб шар ангобу був достатньо тонким, адже надто товсте покриття могло б приховати деталі рельєфу.

Фінальним етапом розпису стало нанесення поливи, яка додала моїм тарілкам яскравості та завершеності. Я обрала кольори, що відображають природну палітру: зелений для гір і лісів, щоб передати свіжість і природну глибину; жовтий для соняшників і сонця, щоб підкреслити тепло і життєву енергію; червоний для ягід калини, які символізують любов до рідної землі та її родючість [2, с. 98].

Поливу я наносила обережно, використовуючи тонкий пензель для точного покриття дрібних деталей, таких як ягоди калини, і ширший — для великих елементів, таких як соняшники. Я також залишила деякі ділянки без поливи, щоб зберегти природну текстуру глини, що додало тарілкам автентичності та підкреслило їх зв'язок із землею.

Отже, процес виготовлення та декоративний розпис керамічних тарілок на тему «Рідна земля» дозволив мені передати красу української природи

через ретельно продумані технологічні кроки та художнє оформлення. Я сформувала тарілки з шамотної глини, додавши рельєф, який відтворює природні пейзажі, і забезпечили їхню міцність завдяки правильному висиханню. Декоративний розпис із використанням ангобів і поливи підкреслив природні кольори та символіку елементів, таких як гори, соняшники та калина, що уособлюють велич і родючість рідної землі. Цей етап став для мене не лише технічним, але й глибоко творчим процесом, що відобразив нашу любов до української природи та її культурного значення.

3.3. Економічне обґрунтування собівартості керамічних тарілок «Рідна земля»

Економічне обґрунтування собівартості керамічних тарілок на тему «Рідна земля» стало для нас ключовим етапом, що дозволив не лише оцінити економічну доцільність проєкту, але й глибше зрозуміти структуру витрат, оптимізувати процеси та переконатися у відповідності нашого підходу до сучасних вимог виробництва декоративних керамічних виробів. Я прагнула створити не просто художньо цінний виріб, який відображає красу української природи та її символіку, а й економічно виправданий продукт, який би враховував баланс між витратами та якістю, забезпечуючи можливість його реалізації в умовах реального ринку. Для цього ми з викладачем провели ретельний аналіз усіх витрат, пов'язаних із створенням двох керамічних тарілок, враховуючи особливості матеріалів, технологічних процесів, а також допоміжних засобів і ресурсів, необхідних для виконання нашого задуму.

Економічна оцінка проєкту. Економічна оцінка собівартості керамічних тарілок передбачала детальний аналіз прямих і непрямих витрат, які виникали на різних етапах створення виробів. Ми врахували, що виготовлення керамічних тарілок — це трудомісткий і багатоступеневий процес, який поєднує ручну працю, використання матеріалів (предметів праці) і засобів праці, таких як інструменти, гіпсові форми та піч для випалу. Як зазначається в літературі, економічна експертиза товару вимагає оцінки не лише його художньої цінності, а й технічної та економічної доцільності, що дозволяє зрозуміти реальну вартість продукту та його потенціал на ринку [6, с. 210]. Ми також звернули увагу на витрати, пов'язані з енергоресурсами, зокрема електроенергією, яка використовувалася для утильного та

глазурного випалу, адже ці витрати становлять значну частину собівартості керамічних виробів.

Для точного розрахунку ми застосували метод калькуляції, який передбачає поетапний облік усіх витрат, пов'язаних із виготовленням тарілок. Ми розробили алгоритм калькуляційного графіка, що включав такі кроки:

Визначення повного переліку матеріалів, які ми використовували для створення тарілок, включно з основними (глина, ангоби, глазури) та допоміжними (пензлі, стеки, гіпсові форми).

Встановлення кількості матеріалів, необхідних для виготовлення двох тарілок, на основі їхнього розміру, товщини та складності рельєфу.

Дослідження ринкових цін на кожен матеріал, щоб визначити облікову вартість одиниці вимірювання (за кілограм, штуку тощо).

Розрахунок загальної вартості матеріалів шляхом множення кількості на ціну за одиницю.

Облік витрат на електроенергію для випалу, враховуючи тривалість і температуру кожного етапу (утильного та глазурного випалу), а також тариф на електроенергію.

Додавання витрат на допоміжні інструменти та засоби, які ми використовували під час роботи, щоб отримати повну картину собівартості.

Такий підхід дозволив нам не лише точно визначити витрати, а й оцінити економічну ефективність проєкту, виявивши можливості для оптимізації без втрати якості. Наприклад, ми проаналізували, чи можна зменшити витрати на електроенергію шляхом скорочення часу випалу або використання більш енергоефективного обладнання, однак дійшли висновку, що задані параметри випалу (430°C для утильного і 734,40°C для глазурного) є оптимальними для забезпечення міцності та якості глазурного покриття.

Розрахунок витрат матеріалів. Для створення двох керамічних тарілок на тему «Рідна земля» ми використовували низку матеріалів, які відповідали нашим художнім і технічним вимогам, а також допоміжні засоби, що полегшували технологічний процес. Ми врахували витрати на основні матеріали (шамотну глину, ангоби, глазури), допоміжні інструменти (пензлі, стеки, губки, гіпсові форми), а також енергоресурси, необхідні для випалу. Для наочності ми склали детальну таблицю, яка відображає всі витрати, пов'язані з виготовленням тарілок, із зазначенням вартості одиниці вимірювання, кількості матеріалів і загальної вартості.

Таблиця 3.1.

Розрахунок витрат матеріалів для створення керамічних тарілок «Рідна земля»

Матеріал	Вартість одиниці вимірювання, грн	Витрати матеріалів	Вартість витрат, грн
Шамотна глина	438,20 грн/кг	1 кг (для двох тарілок)	438,20
Ангоб темний (для контурів)	40,09 грн/0,1 кг	0,1 кг	40,09
Ангоб світлий (для фону)	40,09 грн/0,1 кг	0,1 кг	40,09
Глазур зелена (для лісів і гір)	39,14 грн/0,3 кг	0,3 кг	39,14
Глазур жовта (для соняшників)	38,78 грн/0,1 кг	0,1 кг	38,78
Глазур червона (для калини)	42,66 грн/0,1 кг	0,1 кг	42,66

Пензлі тонкі (№3–5)	78,00 грн/шт	2 шт	156,00
Пензлі середні (№10–12)	46,00 грн/шт	1 шт	46,00
Стек для моделювання рельєфу	50,00 грн/шт	2 шт	100,00
Губка для зачистки	18,00 грн/шт	1 шт	18,00
Гіпсова форма (для формування)	200,00 грн/шт	1 шт	200,00
Поліетиленовий пакет (для сушіння)	5,00 грн/шт	2 шт	10,00
Електроенергія (утильний випал)	1,968 грн/кВт·год	10 кВт·год (10 год)	19,68
Електроенергія (глазурний випал)	1,968 грн/кВт·год	8 кВт·год (8 год)	15,74

Аналіз витрат і оптимізація. Аналіз витрат показав, що найбільшу частку в собівартості займають основні матеріали, зокрема шамотна глина (438,20 грн) і гіпсова форма (200,00 грн), що становить приблизно 53% від загальної суми. Це пояснюється високою вартістю якісної сировини, яка забезпечує міцність і довговічність тарілок, а також необхідністю використання гіпсової форми для формування виробів. Витрати на ангоби та глазурі склали близько 16% від загальної суми (160,76 грн), що є виправданим, адже ці матеріали відіграють ключову роль у декоруванні та захисті тарілок, підкреслюючи природну палітру і символіку мотивів. Допоміжні інструменти, такі як пензлі та стеки, склали 27% витрат (320,00

грн), що також є доцільним, адже вони забезпечили точність і якість виконання на всіх етапах роботи.

Витрати на електроенергію виявилися порівняно невеликими — 35,42 грн (3% від загальної суми), що свідчить про енергоефективність процесу випалу.

Для оцінки економічної доцільності ми порівняли собівартість із ринковими цінами на подібні декоративні керамічні вироби. У 2025 році середня ціна на ручну керамічну тарілку з унікальним дизайном в Україні коливається від 800 до 1500 грн за одиницю, залежно від складності роботи, матеріалів і репутації майстра. У нашому випадку собівартість однієї тарілки становить $1164,38 \text{ грн} \div 2 = 582,19 \text{ грн}$, що є нижчим за середню ринкову ціну, навіть без урахування вартості ручної праці. Це свідчить про те, що наш проєкт є економічно виправданим і потенційно прибутковим, якщо врахувати додану вартість, пов'язану з унікальністю дизайну, символікою та художньою цінністю.

Ми також розглянули можливості оптимізації витрат. Наприклад, використання місцевої глини замість закупленої шамотної могло б знизити витрати, однак це вимагало б додаткових тестів на міцність і стійкість до випалу, що могло вплинути на якість виробів. Інший варіант — зменшення кількості глазурі або використання дешевших аналогів, але це могло б негативно позначитися на естетичних характеристиках тарілок, адже яскравість і блиск глазурі є важливою частиною нашого задуму. Ми дійшли висновку, що обраний набір матеріалів і технологій є оптимальним з точки зору співвідношення ціни та якості, а економія на сировині могла б знизити художню цінність виробів.

Значення економічного обґрунтування для проєкту. Економічне обґрунтування дало нам змогу не лише визначити собівартість керамічних

тарілок, а й зрозуміти, як розподіляються витрати на різних етапах виробництва. Це знання є важливим для подальшого масштабування проєкту, якщо ми вирішимо виготовляти тарілки в більшій кількості. Наприклад, закупівля матеріалів оптом могла б знизити їхню вартість за одиницю, а використання енергоефективнішого обладнання для випалу — зменшити витрати на електроенергію. Крім того, аналіз собівартості допоміг нам оцінити потенційну ціну продажу, враховуючи ринкові тенденції, що є важливим для комерціалізації проєкту.

Отже, економічне обґрунтування собівартості керамічних тарілок на тему «Рідна земля» дозволило нам переконатися в доцільності обраного підходу до створення виробів. Загальна собівартість двох тарілок склала 1164,38 грн, що є виправданим з огляду на якість матеріалів, складність ручної роботи та художню цінність готових виробів. Аналіз витрат показав, що ми досягли балансу між економічною ефективністю та високими естетичними характеристиками, що робить наш проєкт не лише творчим, а й потенційно комерційно успішним, зберігаючи при цьому глибоку символіку рідної землі, її природи та культури.

ВИСНОВКИ

Комплексне дослідження теми «Рідна земля» в контексті літератури, декоративно-прикладного мистецтва та практичного створення керамічного твору дозволило поглиблено проаналізувати взаємозв'язок духовного, художнього та технологічного аспектів відображення української ідентичності через символіку природи й матеріальне втілення культурної пам'яті. У процесі виконання дослідницької та практичної частини проєкту було переконливо доведено, що керамічна тарілка є не просто декоративним об'єктом або побутовим виробом, а повноцінним носієм культурного коду, художнього змісту й емоційної пам'яті народу.

У першому розділі проведено міждисциплінарний аналіз історичних витоків та еволюції керамічної тарілки як елемента художнього висловлення і засобу візуалізації національного світогляду. Було встановлено, що витoki цього мистецького явища сягають ще доби Трипілля, коли декоративні елементи та сакральні символи — такі як спіралі, знаки сонця, геометричні композиції — несли в собі глибокий смисл, пов'язаний із родючістю, циклами природи та гармонією з навколишнім світом. Упродовж тисячоліть ці уявлення трансформувалися, адаптуючись до нових історичних умов, але не втратили своєї сутності.

Упродовж доби Київської Русі, а пізніше в XVI–XVIII століттях декоративні тарілки стали репрезентантами локального мистецтва, носіями регіональної символіки — рослинних, зооморфних, геометричних мотивів, які, однак, залишалися вплетеними у загальноукраїнський культурний контекст. У XIX–XX століттях цей вид декоративного мистецтва набув масового характеру, ставши частиною побуту, але водночас — і оберегом, носієм ідентичності, способом збереження традиції у часи занепаду або

політичних загроз. В особливий спосіб символіка тарілок активізувалася в новітній період, починаючи з 2022 року, коли тема захисту рідної землі, стійкості українського народу, його історичної пам'яті та духовної сили вийшла на перший план. У цей час декоративні елементи керамічних тарілок набули значення своєрідної «мови спротиву», національної самопрезентації, яка через візуальні образи промовляє до глядача мовою краси, болю, надії та гідності.

Другий розділ дозволив перейти від історико-культурного та символічного аналізу до власного художнього осмислення теми. У процесі створення авторської композиції «Рідна земля» було здійснено спробу поєднати традиційні образи з індивідуальним авторським баченням, що сформувало унікальний мистецький продукт. У концепції твору головними мотивами стали гори, ліси, калина, соняшники, звивиста дорога та сонце — образи, які в українській традиції глибоко символізують сталість, зв'язок поколінь, гармонію людини з природою, пам'ять про предків і водночас віру в майбутнє.

Особливої уваги заслуговує графічне рішення композиції, яке було розроблене в ескізах із чіткою лінійною організацією. Такий підхід дозволив досягти як композиційної цілісності, так і художньої виразності, що є ключовим для подальшого переведення образу в матеріал. Застосована лінійно-графічна манера дала змогу уникнути надмірної деталізації, залишивши простір для символічного сприйняття зображень. Образи природи у такій інтерпретації набувають ознак архетипів, які промовляють до колективного підсвідомого, формуючи глядацьке відчуття рідного, близького, емоційно важливого.

У третьому розділі було детально висвітлено технологічний процес реалізації проекту, що дає змогу поєднати художню концепцію з

матеріальним утіленням і практичними навичками. Це надзвичайно важливий аспект, адже саме через матеріальність мистецтва відбувається його повноцінна реалізація. Шамотна глина стала ідеальним матеріалом завдяки своїй структурі, стійкості до високих температур і пластичності. Її властивості дозволили створити рельєфні форми, що чітко передають авторський задум: об'єм гір, фактурність лісу, пишність соняшника, ніжність калини.

Особливу роль відіграли декоративні елементи: ангоби й кольорові поливи, що не лише прикрасили тарілки, а й підкреслили їхній символізм. Обрана кольорова гама (зелений, жовтий, червоний) — це не випадковий вибір, а продовження традиційної народної палітри, де кожен колір має значення: зелений — життя, природа, оновлення; жовтий — тепло, урожай, сонце; червоний — любов, пам'ять, захист. Завдяки цьому колористичному рішенню тарілки не просто зберігають естетичну цінність, а й стають носіями культурного сенсу.

Також у рамках проєкту проведено економічне обґрунтування, яке доводить, що виготовлення авторських керамічних виробів може бути не лише мистецьки доцільним, а й економічно виправданим. Собівартість готових виробів із урахуванням матеріалів, інструментів і витрат на енергію показала раціональність такого підходу. Це свідчить про перспективність декоративно-прикладного мистецтва як елементу культурного виробництва та підприємницької діяльності.

Таким чином, підсумовуючи всі етапи дослідження, можна стверджувати, що проєкт «Рідна земля» у формі авторських керамічних тарілок є цілісною, концептуально обґрунтованою мистецькою розробкою, що поєднує в собі: глибоке розуміння історико-культурної традиції; творче переосмислення на основі символів природи; майстерне втілення в матеріалі

за допомогою сучасних і традиційних технік; культурну та емоційну актуальність у контексті новітніх українських реалій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонець О. М. Традиційна кераміка України: історичний аспект. Київ: Наукова думка, 2018. 256 с.
2. Білецька О. П. Українське гончарство XIX–XX століть: традиції та новаторство. Львів: Літописець, 2020. 180 с.
3. Бондаренко Г. В. Мистецтво кераміки в Україні: від давнини до сучасності. Харків: Фоліо, 2019. 320 с.
4. Власенко В. І. Гончарні промисли Полтавщини: історія та сучасність. Полтава: Дивосвіт, 2017. 150 с.
5. Гнатів О. Р. Керамічні вироби в українській культурі: символіка та значення. Київ: Просвіта, 2016. 200 с.
6. Гриценко М. П. Українська народна кераміка: технології та орнаментика. Київ: Мистецтво, 2021. 230 с.
7. Дяченко О. В. Гончарство Опішні: традиції та сучасні виклики. Опішне: Українське народознавство, 2019. 190 с.
8. Іваненко Т. С. Кераміка як відображення національної ідентичності. Львів: Світ, 2020. 165 с.
9. Карась А. М. Історія українського гончарства: від трипілля до сьогодення. Київ: Академія, 2015. 280 с.
10. Ковальчук Л. О. Символіка природи в українській кераміці. Чернівці: Золоті литаври, 2018. 140 с.
11. Левчук Л. Т. Мистецтвознавство: основи теорії мистецтва. Київ: Вища школа, 2017. 295 с.
12. Лозинський Ю. М. Традиційні техніки гончарства в Україні. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2019. 175 с.

- 13.Олійник О. П. Українська кераміка: від ремесла до мистецтва. Київ: Книга, 2020. 210 с.
- 14.Пошивайло О. М. Гончарство як діалог із землею. Опішне: Музей гончарства, 2016. 245 с.
- 15.Селівачов М. Р. Українське декоративно-прикладне мистецтво. Київ: Знання, 2018. 300 с.
- 16.Стельмах О. В. Керамічні орнаменти як відображення рідної землі. Львів: Апріорі, 2021. 160 с.
- 17.Ткачук Н. І. Традиції гончарства в Західній Україні. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2017. 185 с.
- 18.Ханко В. М. Мистецтво кераміки в контексті української культури. Київ: Інститут мистецтвознавства, 2019. 220 с.
- 19.Цимбалюк О. П. Гончарство як елемент національної спадщини. Харків: Промінь, 2020. 170 с.
- 20.Шевчук О. В. Сучасні тенденції в українському гончарстві. Київ: Арт-книга, 2022. 195 с.
- 21.Бойко І. М. Технології створення керамічних виробів: практичний посібник. Київ: Техніка, 2018. 130 с.
- 22.Гринишин О. Я. Орнамент у кераміці: зв'язок із природою. Львів: Растр-7, 2019. 145 с.
- 23.Коваль О. П. Кераміка Полісся: історія та сучасність. Рівне: Волинські обереги, 2020. 155 с.
- 24.Лозовий В. С. Народні промисли України: кераміка. Київ: Молодь, 2017. 200 с.
- 25.Мельник І. В. Гончарство в умовах війни: збереження традицій. Опішне: Музей гончарства, 2023. 180 с.

- 26.Пошивайло І. М. Опішнянська кераміка: від минулого до сьогодення // Народознавчі зошити. 2019. № 3. С. 45–52. URL: <http://nz.ethnology.lviv.ua>
- 27.Сидоренко Н. О. Символіка природи в керамічних виробках // Мистецтвознавство України. 2020. № 15. С. 78–85. URL: <http://mistetstvo.org.ua>
- 28.Ткаченко Л. М. Традиційні орнаменти в українській кераміці // Культура України. 2018. № 27. С. 112–120. URL: <http://culture-ukraine.org>
- 29.Шевченко О. В. Сучасна кераміка: виклики та перспективи // Вісник. 2021. № 4. С. 34–40. URL: <http://nakkkim.edu.ua>
- 30.Яремчук В. І. Кераміка як відображення душі народу // Українська культура. 2019. № 2. С. 56–63. URL: <http://ukrculture.org>

ДОДАТКИ

Додаток 1
Замішування глини

Додаток 2
розкатування пласту

Додаток 3
вирізання форми

Додаток 4
вирізання контуру

Додаток 5
створення рельєфу

Додаток 6
вирівнювання поверхні

Додаток 7
розмальовка контуру

Додаток 8
розмальовка всієї поверхні

Додаток 9
формування ніжки